

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΟΥΡΚΙΑ: ΒΙΑ, ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΟΝ ΚΑΙΡΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ

Επιστημονική υπεύθυνη/ συντονίστρια

Ευθυμία Κάννερ, Επίκουρη Καθηγήτρια, Τμήμα Τουρκικών Σπουδών και Σύγχρονων
Ασιατικών Σπουδών ΕΚΠΑ

Συμμετέχοντες φοιτητές

Κατερίνα Βογιατζή, Ροδιάνθη Γαβαλάκη, Αθηνά Ελευθερίου, Στέλλα Ζαργάνη,
Σταυρούλα Καραλή, Στέλιος Κριθαράς, Χάρις Μέξα, Αγγελική Μουρτζούχου,
Κωνσταντίνος Μπόρας, Ραχήλη Παναγιωτίδου, Αγγελική Τσουκάτου, Μαρκέλλα
Φιδανάκη.

Στόχοι έρευνας/μεθοδολογία

Η βία κατά των γυναικών στην Τουρκία είναι ένα ζήτημα που έχει λάβει ιδιαίτερα
σοβαρές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια: οι δολοφονίες γυναικών από μέλη του
οικογενειακού τους περιβάλλοντος ως επί το πλείστον εμφανίζονται σε καθημερινή
σχεδόν βάση στα αστυνομικά δελτία των εφημερίδων. Ως εκ τούτου, έχει καταστεί
τελευταία μείζον πολιτικό ζήτημα: κυβέρνηση και αντιπολίτευση διαρρηγνύουν τα
ιμάτιά τους απέναντι στο φαινόμενο. Ταυτόχρονα φορείς ποικίλων προσανατολισμών
–από σοσιαλιστικές φεμινιστικές ομάδες μέχρι ισλαμικές ΜΚΟ- δραστηριοποιούνται
σε αυτή την κατεύθυνση. Οι κοινωνικές και πολιτικές αντιδράσεις απέναντι στο
φαινόμενο αυτό αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας έρευνας.

Το κεντρικό ερευνητικό ερώτημα μπορεί να συνοψιστεί ως εξής: το κίνημα κατά της
έμφυλης βίας στην Τουρκία διαμορφώνει «πολιτική από τα κάτω»; Κατά πόσο οι
έμφυλες διαστάσεις, τόσο της πολιτικής του κυβερνώντος κόμματος (ΑΚΡ), όσο και
των πολιτικών προγραμμάτων και πρωτοβουλιών αντιπολιτευτικών κομμάτων όπως

το κεμαλικό CHP, το ακροδεξιό MHP και το αριστερό HDP, συνομιλούν με αντίστοιχες παρεμβάσεις «από τα κάτω»; Με βάση την απάντηση στο ερώτημα αυτό θα αξιολογήσουμε την πολιτική σημασία που αποκτούν στην Τουρκία οι παρεμβάσεις (νομοθετικές κ.ά.), οι οποίες αφορούν τις έμφυλες σχέσεις.

Στην προοπτική αυτή εξετάζουμε τους λόγους και τη δράση φιλοκοσμικών και ισλαμικών ΜΚΟ, κουρδικών και εργατικών γυναικείων συσσωματώσεων, καθώς και LGBTI οργανώσεων. Ανιχνεύουμε πώς παρουσιάζονται στους λόγους τους οι γυναίκες ως συλλογικό υποκείμενο, σε σχέση και με άλλες υπάλληλες ομάδες (subaltern groups) όπως εθνοτικές και σεξουαλικές μειονότητες. Εξετάζουμε τη θέση που αποδίδεται στο τουρκικό έθνος (και στην έννοια του έθνους γενικότερα), στο Ισλάμ (και γενικότερα στην έννοια της θρησκείας), στην οικογένεια, στην έννοια της ατομικότητας. Διερευνούμε, ακόμη, το προφίλ των συμμετεχόντων/ την κοινωνική αντιπροσώπευση στις ομάδες αυτές με κριτήρια όπως φύλο, κοινωνική προέλευση, μόρφωση, επαγγελματική ενασχόληση.

Παρακολουθούμε, επίσης, τις επιδράσεις της έμφυλης βίας στην τουρκική κοινή γνώμη. Εξετάζουμε συγκεκριμένες υποθέσεις έμφυλης βίας που έλαβαν πανεθνικές διαστάσεις προκαλώντας ακόμη και την αντίδραση των πολιτικών κομμάτων από το ακροδεξιό MHP ως το αριστερό HDP και εξωκοινοβουλευτικά αριστερά κόμματα. Μελετούμε πώς προσλαμβάνονται οι υποθέσεις αυτές από την κοινή γνώμη. Για τον ίδιο λόγο διερευνούμε τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η έμφυλη βία σε τουρκικές τηλεοπτικές σειρές υψηλής ακροαματικότητας.

Τέλος εξετάζουμε λόγους και πρακτικές ολόκληρου του φάσματος των πολιτικών κομμάτων –από το κυβερνών κόμμα και το ακροδεξιό MHP ως το αριστερό HDP και εξωκοινοβουλευτικά αριστερά κόμματα- διερευνώντας μετατοπίσεις στο λόγο, στη δράση τους και στη νομοθετική δραστηριότητα. Με βάση τα παραπάνω ανιχνεύουμε τις αλληλεπιδράσεις ανάμεσα στο τουρκικό κίνημα κατά της έμφυλης βίας και στον πολιτικό κόσμο.

Πηγές/ επιτόπια έρευνα

Οι παραπάνω κατευθύνσεις προσδιορίζουν και τις πηγές που συμβουλευτήκαμε. Το λόγο και τη δράση των ΜΚΟ παρακολουθούμε μέσα από τους διαδικτυακούς τόπους τους, ενώ ο τύπος μας δίνει πρόσβαση στη δραστηριότητα των επιμέρους ακτιβιστριών/των, καθώς και στις θέσεις των πολιτικών κομμάτων. Βαρύνουσα είναι

επίσης η σημασία των καταγεγραμμένων σε μορφή εικόνας και ήχου στοιχείων (τηλεοπτικών σειρών, βιντεοσκοπημένων λόγων, φωτογραφιών, τραγουδιών κλπ).

Καίριας σημασίας, από αυτή την άποψη, είναι η συμβολή των προφορικών μαρτυριών των ακτιβιστριών/των, νομικών, πολιτικών, κρατικών υπαλλήλων που δραστηριοποιούνται κατά της έμφυλης βίας και τις οποίες συλλέξαμε κατά τη διάρκεια του ερευνητικού μας ταξιδιού στην Κωνσταντινούπολη, την Άγκυρα και τη Σμύρνη τον Απρίλιο του 2017. Στο ερευνητικό αυτό ταξίδι συμμετείχαν, εκτός από την επιστημονική υπεύθυνη Ευθυμία Κάννερ οι εξής φοιτητές: Στέλλα Ζαργάνη, Στέλιος Κριθαράς, Κωνσταντίνος Μπόρας.

Σε αυτό είχαμε τη δυνατότητα να έρθουμε σε επαφή με φορείς που έχουν στο ενεργητικό τους εμβληματική δράση στον αγώνα κατά της έμφυλης βίας.

Συγκεκριμένα, στην Κωνσταντινούπολη επισκεφθήκαμε τους εξής φορείς (Ευθυμία Κάννερ, Στέλλα Ζαργάνη):

1. *Mor Çati Kadın Sığınağı Vakfı* [Μωβ Στέγη – Καταφύγιο και Ίδρυμα Κακοποιημένων Γυναικών]
2. *Kadınlar Cinayetlerini Durduracağız Platformu* [Πλατφόρμα για τον τερματισμό των δολοφονιών των γυναικών] (τμήμα Κων/πόλεως)
3. *Esenyali Kadınlar Dayanışma Derneği* [Σύλλογο Αλληλεγγύης Γυναικών του Esenyali]
4. *Kadın Cinayetlerine Karşı Acil Önlem Grubu* [Ομάδας για τη Λήψη Έκτακτων Μέτρων ενάντια στις Δολοφονίες των Γυναικών]
5. Περιοδικό *Ekmek ve Gül*
6. Δημοσιογράφους του ενημερωτικού δικτύου *Bianet* που έχουν καταρτίσει τις εγκυρότερες βάσεις δεδομένων στη χώρα σχετικά με τα φαινόμενα έμφυλης βίας.
7. Ήρθαμε ακόμη σε επαφή με πανεπιστημιακούς, ειδικευμένους σε θέματα κοινωνικού φύλου .

Στη Σμύρνη επισκεφθήκαμε τους εξής φορείς (Κωνσταντίνος Μπόρας):

8. *Kemalpaşa Belediyesi Kadın Danışma Merkezi* [Συμβουλευτικό Κέντρο γυναικών της Δημαρχίας του Kemalpaşa]
9. *İzmir Büyükşehir Kadın Danışma Merkezi* [Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών Περιοχής Σμύρνης]

10. İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk ve Gençlik Merkezi [Δημοτικό Κέντρο για τα Παιδιά και τη Νεολαία Περιοχής Σμύρνης]
11. Bağımsız kadınlar [Ανεξάρτητος Σύλλογος Γυναικών]

Στην Άγκυρα επισκεφθήκαμε τους εξής φορείς (Στέλιος Κριθαράς):

12. *Kadınlar Cinayetlerini Durduracağız Platformu* [Πλατφόρμα για τον τερματισμό των δολοφονιών των γυναικών] (τμήμα Άγκυρας)
13. *Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu* [Ομοσπονδία Γυναικείων Συλλόγων Τουρκίας]
14. *Ankara Kadın Platformu* [Πλατφόρμα Γυναικών Άγκυρας]
15. *Gündem Çocuk Derneği* [Σύλλογος: το παιδί στην επικαιρότητα]
16. *Halkların Demokrasi Partisi/ HDP* [Κόμμα της Δημοκρατίας των Λαών]
17. Εφημερίδα *Evrensel*
18. Ψυχολόγους Orta Doğu Teknik Üniversitesi [Πολυτεχνείο Μ. Ανατολής] ειδικευμένους σε ζητήματα έμφυλης βίας (οι οποίοι προτίμησαν να διατηρήσουν την ανωνυμία τους).
19. Τον ειδικευμένο σε ζητήματα έμφυλης βίας νομικό Μ.Κ. (ο οποίος προτίμησε να διατηρήσει την ανωνυμία του).

Πρόκειται για ακτιβιστές/ίστριες, επιστήμονες και φορείς ποικίλων ιδεολογικών και πολιτικών αποχρώσεων. Οι μαρτυρίες τους φωτίζουν πτυχές της υποκειμενικότητας των δρώντων προσώπων και πλευρές της δράσης που δεν αφήνει να φανούν ο επίσημος λόγος, όπως αυτός αποτυπώνεται στους ιστότοπους των συσσωματώσεων και στον τύπο.

Διάρθρωση έρευνας

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Έμφυλη βία στην Τουρκία: αποτιμήσεις του προβλήματος σε εθνικό και διεθνές επίπεδο

ΑΘΗΝΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Έμφυλη βία στην Τουρκία: κράτος και διεθνείς οργανισμοί

Εξετάζονται οι νομικές και θεσμικές μεταρρυθμίσεις στις οποίες προέβη το τουρκικό κράτος για την αντιμετώπιση του προβλήματος, σε συνάρτηση με τις αντιδράσεις των διεθνών φορέων και οργανισμών (π.χ. ΟΗΕ, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Διεθνής Αμνηστία) στη συνεχή διόγκωση των διαστάσεων του. Παρουσιάζονται οι περιπτώσεις προσφυγής γυναικών πολιτών της Τουρκίας σε διεθνείς οργανισμούς και επισημαίνεται η απροθυμία του τουρκικού κράτους –παρά τις νομοθετικές βελτιώσεις που έγιναν, εν πολλοίς υπό την πίεση του φεμινιστικού κινήματος, αλλά και διεθνών φορέων- να προβεί σε συστηματικές στατιστικές μετρήσεις των κρουσμάτων έμφυλης βίας και να προστατέψει νομοθετικά τα άτομα που στοχοποιούνται λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΟΡΑΣ

Η εξέλιξη της έρευνας για τη βία κατά των γυναικών στην Τουρκία: διεθνείς φορείς, ακαδημαϊκή κοινότητα, τύπος, ΜΚΟ

Μελετάται η πορεία των ερευνών σχετικά με τη βία κατά των γυναικών. Επισημαίνεται ότι παρά τις διαστάσεις του φαινομένου, η επιστημονική έρευνα για αυτό ξεκίνησε αρκετά πρόσφατα. Αρχικά περιοριζόταν σε μελέτες εστιασμένες σε συγκεκριμένες περιοχές ή ομάδες του πληθυσμού –πράγμα που εξακολούθησε να ισχύει και αργότερα- ενώ οι πανεθνικές ακαδημαϊκές μελέτες για το φαινόμενο πραγματοποιήθηκαν, ως επί το πλείστον, σε συνεργασία με διεθνείς φορείς. Από την άλλη πλευρά, ως ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η συνεισφορά στη διερεύνηση των διαστάσεων της έμφυλης βίας κάποιων ΜΚΟ όπως η *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu* [Πλατφόρμα για τον τερματισμό των δολοφονιών των γυναικών] και η *KA-MER Vakfi* [Kadın Merkezi Vakfi- Κέντρο και Ίδρυμα Γυναικών], αλλά και μέρους του τύπου – σε αντίθεση με τους κατ' εξοχήν αρμόδιους

κρατικούς φορείς, δηλαδή το Υπουργείο Οικογενειακής και Κοινωνικής Πολιτικής και την Τουρκική Στατιστική Υπηρεσία.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Έμφυλη βία και κοινωνία των πολιτών

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΒΟΓΙΑΤΖΗ

Χαρτογράφηση του γυναικείου και LGBTI κινήματος στην Τουρκία: η πορεία και η δράση του από το 1980 μέχρι σήμερα

Επιχειρείται μια εισαγωγική χαρτογράφηση και περιοδολόγηση της δράσης LGBTI και γυναικείων οργανώσεων στην Τουρκία, είτε αυτές αυτοαποκαλούνται φεμινιστικές, είτε αποτάσσονται το φεμινισμό. Εξετάζεται επίσης η δράση φορέων όπως ερευνητικών κέντρων για γυναικεία ζητήματα ή καταφυγίων για κακοποιημένες γυναίκες, ενώ πραγματοποιεί εκτενή αναφορά στα φεμινιστικά περιοδικά. Το ιδιαίτερα σημαντικό στο κείμενο της Κ. Βογιατζή είναι ότι περιλαμβάνει στην έρευνά της οργανώσεις που βρίσκονται όχι μόνο στα μεγάλα αστικά κέντρα, αλλά και σε επαρχιακές πόλεις όπως το Βαν, η Ούρφα ή η Τραπεζούντα, ενώ δεν παραλείπει να αναφερθεί σε κουρδικές οργανώσεις και περιοδικά, αλλά και σε φιλοκυβερνητικές γυναικείες συσσωματώσεις. Έτσι αναδεικνύεται η δυναμική του τουρκικού γυναικείου και LGBTI κινήματος, αριθμητική και ποιοτική, αλλά και το ιδεολογικό εύρος του, εφόσον περιλαμβάνει οργανώσεις κεμαλικού, φιλελεύθερου, σοσιαλιστικού ή ισλαμικού προσανατολισμού. Γίνεται εμφανής ο δυναμισμός των γυναικείων και LGBTI ΜΚΟ και οι τιτάνιες προσπάθειες που καταβάλλουν, ειδικά σε μια περίοδο έξαρσης της βίας, να προβάλουν εναλλακτικά έμφυλα πρότυπα στην τουρκική κοινωνία και μάλιστα στις συντηρητικές επαρχίες.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΡΙΘΑΡΑΣ- ΜΑΡΚΕΛΛΑ ΦΙΔΑΝΑΚΗ

Η αντιμετώπιση της έμφυλης βίας από τις τουρκικές γυναικείες και LGBTI μη κυβερνητικές οργανώσεις

Οι Μαρκέλλα Φιδανάκη και Στέλιος Κριθαράς εστιάζουν ειδικότερα στη δράση των λεγόμενων φιλοκοσμικών ΜΚΟ (φιλοκεμαλικών, σοσιαλιστικών, κουρδικών, LGBTI) που δραστηριοποιούνται κατά της έμφυλης βίας, χρησιμοποιώντας ως πηγές

τις ιστοσελίδες των συγκεκριμένων συσσωματώσεων, τον τύπο, αλλά και προφορικές συνεντεύξεις ακτιβιστριών/τών. Εξετάζουν μορφές κοινωνικής παρέμβασης, όπως η εκδοτική/διαδικτυακή δραστηριότητα και η παρουσία στα ΜΜΕ, η διοργάνωση συνεδρίων, οι ενημερωτικές και εκπαιδευτικές δράσεις, καθώς και οι καμπάνιες και οι διαδηλώσεις. Αναδεικνύουν ακόμη πώς αυτές οι ΜΚΟ αξιοποιούν τους διεθνείς λόγους περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δικαιωμάτων των γυναικών, αλλά και την ειδική σχέση της Τουρκίας με την ΕΕ, ώστε να αποκτήσουν διεθνή παρουσία, αναγνώριση και βέβαια χρηματοδότηση. Στη συνέχεια οι συγγραφείς προχωρούν σε μια ανάλυση των λόγων που οι φορείς αυτοί εκφέρουν σε θέματα ταμπού για την τουρκική κοινωνία, όπως το κράτος, η οικογένεια, η θρησκεία και οι μειονότητες. Επισημαίνουν ότι παρά τις διαφορές στον ιδεολογικό προσανατολισμό τους οι οργανώσεις αυτές απορρίπτουν κυρίαρχες κοινωνικές αξίες όπως η ιερότητα της οικογένειας ή ο μιλιταρισμός, τις οποίες συνδέουν με την έμφυλη βία.

ΡΟΔΙΑΝΘΗ ΓΑΒΑΛΑΚΗ- ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΟΥΡΤΖΟΥΧΟΥ

Έμφυλη βία και πολιτικό Ισλάμ στην Τουρκία

Η Ροδιάνθη Γαβαλάκη και η Αγγελική Μουρτζούχου εστιάζουν στην αντιμετώπιση της έμφυλης βίας από το χώρο του πολιτικού Ισλάμ. Αρχικά εξετάζουν την προβολή του φαινομένου από τα σχετικά έντυπα μεγάλης κυκλοφορίας – εφημερίδες όπως η *Yeni Şafak*, αλλά και περιοδικά όπως το *Turuncu Dergisi*, το *Bizim Aile*, ή το *Kadın ve Aile*. Στη συνέχεια προχωρούν στη διερεύνηση του λόγου και της δράσης ΜΚΟ όπως οι *Hazar Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği* [Σύλλογος Εκπαίδευσης Πολιτισμού και Αλληλεγγύης Hazar], *Başkent Kadın Platformu Derneği* [Πλατφόρμα γυναικών της πρωτεύουσας], *Kadın ve Demokrasi Derneği* (KADEM) [Σύλλογος για τη γυναίκα και τη Δημοκρατία], ενώ εξετάζουν επίσης τη στάση προσωπικοτήτων του πολιτικού Ισλάμ απέναντι στο ζήτημα αυτό. Από την ανάλυση προκύπτει ότι η στάση που υιοθετεί ο συγκεκριμένος χώρος απέναντι στην έμφυλη βία κάθε άλλο παρά ομοιογενής είναι. Έρχεται στο φως ένας πλουραλισμός απόψεων που συναρτώνται τόσο με τα θρησκευτικά δίκτυα, στα οποία πρόσκεινται έντυπα και προσωπικότητες, όσο και με την ευρύτερη στάση που τηρούν απέναντι στις πολιτικές του κυβερνώντος κόμματος. Αναδεικνύεται ακόμη η δράση που αναλαμβάνουν

κάποιες γυναίκες σχετικά με το ζήτημα αυτό, στο όνομα των διδασχών του Κορανίου, αλλά και της μητρότητας, την οποία συσχετίζουν με τις παραδοσιακές τουρκικές αξίες. Ενδιαφέρουσα είναι ακόμη η απουσία από τη δράση κατά της έμφυλης βίας οργανώσεων που παλαιότερα είχαν πρωτοστατήσει στον αγώνα κατά της απαγόρευσης της μαντίλας στα πανεπιστήμια και στις δημόσιες υπηρεσίες.

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Έμφυλη βία και τουρκική κοινή γνώμη

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΑΡΑΛΗ

Η βία κατά των γυναικών στις τουρκικές τηλεοπτικές σειρές

Διερευνάται η απεικόνιση της έμφυλης βίας σε τέσσερις τουρκικές τηλεοπτικές σειρές υψηλής ακροαματικότητας, οι οποίες μάλιστα προβλήθηκαν και στην ελληνική τηλεόραση. Από την ανάλυση γίνεται εμφανές ότι ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται η βία κατά των γυναικών, παρ' ότι δικαιώνει τα θύματα, δεν είναι αθώος. Αντίθετα, στοχοποιεί έμμεσα συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και τρόπους ζωής, εξαιρώντας την αξία άλλων. Έτσι τελικά οι αφηγήσεις για τη βία κατά των γυναικών, μέσα από όσα προβάλλουν και όσα αποσιωπούν, καταλήγουν να αφορούν ζητήματα όπως το κουρδικό, η κεμαλική παράδοση ή η τουρκικότητα στο σύνολό της.

ΧΑΡΙΣ ΜΕΞΑ

Έμφυλη βία και κοινή γνώμη: Υποθέσεις έμφυλης βίας που έλαβαν πανεθνικές διαστάσεις. Nevin Yıldırım και Ayşegül Terzi

Η Χάρις Μέξα αναφέρεται στη σύλληψη, τον Αύγουστο του 2012, και τη δίκη της αγροτικής εργάτριας Nevin Yıldırım που σκότωσε τον κατ' εξακολούθηση βιαστή της, καθώς και στην επίθεση κατά της νοσοκόμας Ayşegül Terzi τον Σεπτέμβριο του 2016 σε λεωφορείο από συνεπιβάτη της που θεώρησε την ενδυμασία της άσεμνη. Τα

συγκεκριμένα συμβάντα επιλέχθηκαν, επειδή οι αντιδράσεις σε αυτά αποτέλεσαν κάποια πρώτα σημάδια της μεταβολής των κυρίαρχων νοοτροπιών περί έμφυλων σχέσεων στη χώρα: κατάφεραν να ενεργοποιήσουν έντονα την κοινή γνώμη, απασχόλησαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προκάλεσαν συγκεντρώσεις συμπαραστάσης και διαμαρτυρίας, συλλογή υπογραφών, αλλά και πολιτικές παρεμβάσεις.

ΣΤΕΛΛΑ ΖΑΡΓΑΝΗ

Έμφυλη βία και πολιτική. Υποθέσεις έμφυλης βίας που έλαβαν πανεθνικές διαστάσεις: Özgecan Aslan και Ensar Vakfi

Το συγκεκριμένο κείμενο εστιάζει στην απόπειρα βιασμού και δολοφονία της εικοσάχρονης φοιτήτριας Özgecan Aslan τον Ιανουάριο του 2015 και στο σκάνδαλο της σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων από το δάσκαλό τους στο θρησκευτικό ίδρυμα Ensar, που ξέσπασε το Μάρτιο του 2016. Οι κινητοποιήσεις της κοινής γνώμης συσχετίζονται με τις πολιτικές συγκυρίες, στις οποίες τα τραγικά αυτά περιστατικά έλαβαν χώρα. Ακριβώς λόγω των συγκυριών αυτών, απέναντι στα συγκεκριμένα περιστατικά τοποθετήθηκαν και τα πολιτικά κόμματα, πράγμα που προσέδωσε στις σχετικές αντιδράσεις το χαρακτήρα μιας συνολικής πολιτικής αντιπαράθεσης, κάτι που ανιχνεύεται και στο κείμενο της Χ. Μέξα. Αυτό, καθώς και η συσχέτιση των κρουσμάτων αυτών από μια μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης με την κυβερνητική πολιτική, προσδιόρισε την πρωτοφανή μαζικότητα των αντιδράσεων.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ

Ο πολιτικός κόσμος απέναντι στην έμφυλη βία

ΡΟΔΙΑΝΘΗ ΓΑΒΑΛΑΚΗ- ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΜΟΥΡΤΖΟΥΧΟΥ

Κυβερνών κόμμα, Διεύθυνση Θρησκευτικών Υποθέσεων και έμφυλη βία:

κάποιες πρόσφατες πολιτικές επιλογές

Στο κείμενο αυτό εξετάζονται πρόσφατες σχετικές νομοθετικές πρωτοβουλίες του κυβερνώντος κόμματος –που αφορούν τα διαζύγια, τους πρόωρους γάμους και τα δικαιώματα των LGBTI ατόμων. Ακόμη, θεωρήθηκε σκόπιμη η αναφορά στις σχετικές τοποθετήσεις της Διεύθυνσης Θρησκευτικών Υποθέσεων (Diyanet İşleri Başkanlığı), η οποία είναι ήδη από το 1923 επιφορτισμένη με τη διάδοση στην τουρκική κοινωνία των επίσημων κρατικών θέσεων για το Ισλάμ.

ΡΑΧΗΛΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ

Τα τουρκικά εθνικιστικά κόμματα απέναντι στην έμφυλη βία: το κεμαλικό Ρεπουμπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (CHP) και το ακροδεξιό Κόμμα Εθνικιστικής Δράσης (MHP)

Η Ραχήλη Παναγιωτίδου εξετάζει τη στάση απέναντι στο ζήτημα αυτό, τόσο του κεμαλικού/ κεντροαριστερού CHP, όσο και του ακροδεξιού MHP. Όπως προκύπτει από την ανάλυσή της, η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης επάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα –και ειδικά απέναντι στη βία κατά των γυναικών- αλλά και η ανάγκη της αντιπολίτευσης προς το AKP, καθώς και ο ανταγωνισμός προς το HDP- οδήγησαν το CHP σε μια αξιοσημείωτα ενεργότερη από ό,τι παλαιότερα δράση απέναντι στη βία, όχι μόνο κατά των γυναικών, αλλά και των LGBTI. Ειδικά αυτό το τελευταίο έρχεται σε αντίθεση με το παλαιότερο προφίλ του κόμματος. Μάλιστα οι εκπρόσωποί του προβάλλουν συχνά μια επιχειρηματολογία που υπερβαίνει τα γνωστά πλαίσια περί του οικογενειακού ρόλου ως εθνικής αποστολής των γυναικών, σε αντίθεση με ό,τι έχει υποστηριχθεί για το κόμμα αυτό από άλλες μελέτες. Ακόμη πιο ενδιαφέρον είναι ότι οι ίδιες αντιπολιτευτικές αναγκαιότητες προσδιορίζουν και τις αντιδράσεις του ακροδεξιού MHP, το οποίο εκφέρει –στο πλαίσιο βεβαίως της έμφασης στο εθνικό συμφέρον- ένα συστηματικό λόγο υπέρ των γυναικείων δικαιωμάτων. Κάποια μέλη του μάλιστα προβαίνουν σε ακτιβιστική δράση για αυτά.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΤΣΟΥΚΑΤΟΥ

Τουρκική Αριστερά και έμφυλη βία

Στο κείμενο αυτό εξετάζεται η θέση απέναντι στο ζήτημα της έμφυλης βίας, όχι μόνο του ΗΔΡ, αλλά και εξωκοινοβουλευτικών αριστερών κομμάτων. Η μαχητικότητα του ΗΔΡ απέναντι στο πρόβλημα αυτό συνδέεται με τον ίδιο το χαρακτήρα του κόμματος που υπερέβη τα κουρδικά όρια και συμπεριέλαβε στην ατζέντα του αιτήματα πολλών καταπιεσμένων ομάδων της Τουρκίας. Ακόμη, η στάση του συσχετίζεται με τους δεσμούς πολλών βουλευτών του με το γυναικείο κίνημα. Όσον αφορά δε τα εξωκοινοβουλευτικά αριστερά κόμματα, ενώ υπογραμμίζουν τη σοβαρότητα του προβλήματος, αρκετά από αυτά το θεωρούν παράγωγο της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης, προτείνοντας τις συνεπαγόμενες λύσεις. Το ενδιαφέρον στην ανάλυση της Α. Τσουκάτου είναι ότι αναδεικνύει μια εντελώς διαφορετική αντιμετώπιση της γυναικείας καταπίεσης από πλευράς της Αριστεράς, σε σχέση με εκείνη των παλιότερων ετών που της προσέδιδε περιθωριακή θέση στα πολιτικά της προγράμματα.

ΕΦΗ ΚΑΝΝΕΡ

Κίνημα κατά της έμφυλης βίας και «πολιτικές από τα κάτω»

Στο κείμενο αυτό η Έφη Κάννερ βασιζόμενη σε θεωρητικές επεξεργασίες, όπως εκείνες της έννοιας της «ανεπίσημης πολιτικής»¹ και της «παγκοσμιοποίησης από τα κάτω»² επιχειρεί να απαντήσει στο ερώτημα κατά πόσο το κίνημα κατά της έμφυλης βίας διαμορφώνει «πολιτική από τα κάτω». Διερευνά τα δίκτυα μέσα από τα οποία οι καθημερινές μορφές αντίστασης στην έμφυλη βία συναρθρώνονται σε συλλογικότητες, ενώ μέσα από την εξέταση του κοινωνικού προφίλ κάποιων συσσωματώσεων ποικίλων αποχρώσεων (εργατικών, αριστερών, κεμαλικών, μουσουλμανικών) προχωρεί σε κάποιες υποθέσεις για την ταξική διάρθρωση του

¹ Μεταξύ άλλων, Jean-François Bayart, «La politique par le bas en Afrique noire. Questions de méthode», *Politique Africaine*, 1 (1981), σ. 61-67 και του ίδιου, *L'Etat en Afrique. La politique du ventre*, Fayard, Παρίσι 1989. Επίσης Jenny B. White, *Islamist Mobilization in Turkey. A Study in Vernacular Politics*, University of Washington Press, Ουάσινγκτον 2002 και Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, «Εκκρεμείς διαφορές. Σύνορο, σώμα και εθνοπολιτισμική υποκειμενικότητα στην καθημερινή πολιτική πράξη», στο Ευθύμιος Παπαταξιάρχης (επιμ.), *Πολιτικές της καθημερινότητας. Σύνορο, σώμα και ιδιότητα του πολίτη στην Ελλάδα*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2014, σ. 17- 77.

² Gordon Mathews- Carlos Alba Vega - Gustavo Lins Ribeiro (επιμ.), *Globalization from Below: The World's Other Economy*, Routledge, Λονδίνο και Νέα Υόρκη 2012.

κινήματος. Σε αυτή τη βάση προσπαθεί να ερμηνεύσει τις διαφορές στους λόγους και τις μορφές δράσης που εμφανίζονται στο εσωτερικό του. Εν συνεχεία εξετάζει κατά πόσο οι λόγοι αυτοί αποκτούν πολιτικό περιεχόμενο νομιμοποιώντας ή απονομιμοποιώντας την ευρύτερη κρατική πολιτική. Στην κατεύθυνση αυτή ανασυστήνει τα δίκτυα επαφών του κινήματος με τον πολιτικό κόσμο, πράγμα που τη βοηθά να ερμηνεύσει τη διαμόρφωση των λόγων και πρακτικών του τελευταίου στο ζήτημα της έμφυλης βίας. Με βάση τα παραπάνω, εκτός από τις νέες υποκειμενικότητες που διαμορφώνουν οι καθημερινές νοηματικές μετατοπίσεις, εξετάζεται κατά πόσο το κίνημα κατά της έμφυλης βίας οδηγεί στη συγκρότηση κάποιων αντι-ελίτ με αξιώσεις κοινωνικής αντι-ηγεμονίας. Τα παραπάνω οδηγούν σε έναν προβληματισμό ως προς τη σχέση των «ταυτοτικών κινήματων» με τα «μεγάλα πολιτικά αφηγήματα», ως προς τη συμβολή του κινήματος σε μια νέα σχέση των ακτιβιστών και της κοινωνίας γενικότερα με την πολιτική.